

OCUPAȚIILE COMUNITĂȚILOR CULTURII VINȚA DIN BANAT ȘI DIN OLTENIA

Eugen Comșa

În ultimele decenii arheologii români acordă tot mai multă atenție problemelor legate de ocupațiile oamenilor care au trăit în cursul epocii neolitice, pe teritoriul țării noastre.

O serie de date, pe care le considerăm ca fiind importante și interesante le prezentăm în lucrarea noastră referitoare la ocupațiile principale prin care comunitățile culturii Vința din Banat și din Oltenia își asigurau necesarul de hrană.

Cercetătorii noștri sunt de acord că principala ocupație a acelor comunități era cultivarea primitivă a cerealelor, ceea ce asigura un mod de trai sedentar și necesita alegerea pentru organizarea așezărilor a unor terase mai întinse, potrivite pentru cultivare.

Până în prezent documentarea privind această ocupație în ținuturile la care ne referim nu este prea bogată, dar considerăm că datele strânse sunt utile.

Cele mai vechi indicii privind cultivarea plantelor de către purtătorii culturii Vința din Banat, datează din timpul fazei Vința A și au fost obținute prin săpăturile arheologice din așezarea de la Gornea (Jud. Caraș-Severin) din anii 1973 și 1974, când prin flotarea cu grijă a pământului scos din gropile bordeielor nr. 16 și 21/a, efectuată de către colaboratorii englezi ai colectivului, s-a ajuns la descoperirea unor boabe carbonizate care au aparținut următoarelor plante cultivate în așezarea de la Gornea: grâu (tipul *Triticum dicoccum* Schrank) și orz (*Hordeum vulgare medum* L.)¹. În monografia publicată despre rezultatele săpăturilor de la Gornea subliniază că “în mai toate probele”² s-au descoperit astfel de semințe. În plus, prin cercetările făcute la Gornea s-au mai găsit semințe de: corn (*Cornus mas*), borceag (*Vicia lathyros*), Mulch charcal și de crucifere³.

În Oltenia, fazei Vința A îi este atribuită așezarea de la Rast (jud. Dolj) unde locuitorii se ocupau mai cu seamă cu cultivarea plantelor (grâului). Prin săpăturile din acea așezare s-au găsit și unele boabe de cereale carbonizate. Din determinările făcute a rezultat că membrii acelei comunități au cultivat tipul de grâu (*Triticum vulgare*)⁴.

Descoperirile de la Rast sunt importante prin aceea că au dovedit că în perioada respectivă cultivarea plantelor s-a intensificat datorită perfecționării

uneltelor folosite. Până atunci, deștelenirea terenurilor cultivate se făcea cu săpăliga, ceea ce necesita un efort deosebit din partea membrilor comunității. În această perioadă se constată începutul trecerii la folosirea în locul săpăligii, mânuite de oameni, la folosirea plugului primitiv cu tracțiune animală⁵.

La Rast s-au descoperit, prin săpăturile făcute, trei brăzdare de plug primitiv, din care două făcute din coarne de cerb și unul de piatră șlefuită. Menționăm de pildă că unul din brăzdarile de la Rast era rupt în dreptul orificiului și avea 15 cm lungime și 4 cm lățime. Piesa se subțiază spre partea inferioară, cu un tăiș ascuțit, relativ îngust, perpendicular pe direcția axului orificiului⁶.

Menționăm că piese lucrate din coarne de cerb, cu un capăt perforat și altele cu un capăt ascuțit descoperite la Gornea sunt considerate că au fost folosite tot ca brăzdare⁷.

În așezarea din faza Vinča A de la Șimnic (jud. Dolj) s-a observat că lutul folosit ca lipitură pe pereții locuințelor era mai întâi amestecat cu pleavă și cu paie de cereale⁸.

În cursul săpăturilor noastre din așezarea din faza Vinča B2 de la Liubcova, (jud. Caraș Severin) am acordat o atenție deosebită vestigiilor privind această ocupație a membrilor comunității și drept urmare s-au găsit și strâns diferite semințe carbonizate.

S-a întâmplat ca în cel mai vechi nivel, din faza Vinča B2, din cadrul așezării, pe fundul unei gropi (deci în complex închis), să se găsească partea inferioară a unui vas, având în interior, pe fund, numeroase boabe de grâu carbonizate, amestecate cu cenușă. Determinările făcute de Marin Cârciumaru au dus la precizarea că din acel lot fac parte diferite categorii de boabe. Atrage atenția faptul că au fost determinate boabele aparținând următoarelor specii de grâu: *Triticum monococcum* L., *Triticum dicocoides* (?), *Triticum aestivum* L. (*ssp. vulgare*) și *Triticum durum*⁹.

În așezarea amintită, orzul este reprezentat prin boabe carbonizate aparținând speciilor: *Hordeum distichum*, *Hordeum vulgare* L și *Hordeum sp.*; tot acolo este documentat și meiul (*Panicum miliaceum* L.)¹⁰.

Am reținut faptul că la Liubcova s-au găsit amestecate în același vas diferite specii de grâu. Explicația a fost dată mai demult de un specialist în agronomie, care considera că oamenii neolitici, pe baza experienței îndelungate, au constatat că atunci când au cultivat o anumită specie de grâu au obținut recolte mai mici cantitativ, iar atunci când au semănat câte două sau câte trei soiuri amestecate de grâu, atunci recolta era mai bogată.

O altă așezare din faza Vinča B este cea de la Balta Sărată (jud. Caraș Severin) ai cărei locuitori se ocupau de asemenea, cu cultivarea plantelor, după cum o dovedesc urmele de pleavă și de paie de pe bulgării de lipitură arsă și chiar unele boabe de grâu carbonizate¹¹.

În cursul săpăturilor din diferitele așezări Vinča s-au găsit adesea segmente scurte de lame de silex, cu o porțiune lustruită la un colț, care provin din seceri folosite la strânsul recoltei.

În legătură cu cultivarea plantelor, din perioada amintită se cuvin a fi amintite și râșnițele de piatră.

Rezervele de grâne erau, de obicei, păstrate de către oamenii din epoca neolitică, în două feluri, anume: în vase mari de provizii și în gropi de bucate, de formă aproximativ tronconică, cu malurile arse la roșu.

Între ocupațiile practicate de comunitățile Vinča din țara noastră un loc important îl ocupa creșterea animalelor domestice.

La Gornea, în așezarea corespunzătoare fazei Vinča A, s-au strâns, în cursul săpăturilor, numeroase oase de animale. Multe din oasele păstrate erau întregi și permit să se precizeze speciile de animale domestice, crescute de către membrii acelei comunități.

În cadrul acestui complex s-au găsit și au fost determinate de specialiști oase de bovine, ovicaprine, porcine și de câine. Se face precizarea utilă că bovinele reprezentate în acea așezare aveau coarnele "scurte, dar puternice"¹².

Prin săpăturile din anul 1950 de la Rast, în cuprinsul așezării din faza Vinča A, s-au strâns diferite oase și coarne de animale. Pe baza analizei făcute s-a ajuns la concluzia că, din ele, 91% provin de la animale domestice și numai 8,8% de la animalele sălbatice¹³.

În cadrul categoriei animalelor domestice predomină oasele și coarnele de bovine (*Bos taurus europaeus brachyceros*) care sunt reprezentate prin 43,42% din piese. Atunci s-au descoperit 30 coarne și 122 oase. Urmează cu un procent de 36,28% oasele de ovicaprine (*Ovis aries* și *Capra domestica*) din care 28 de piese sunt de oaie și 22 de capră¹⁴.

Menționăm că oasele de porc (*Sus scrofa domesticus L.*) reprezintă doar 18% din total. La Rast s-au găsit și oase de câine (*Canis familiaris Rut*) (=2,28%)¹⁵.

Cu prilejul săpăturilor noastre efectuate în anii 1965-1966, în așezarea de tip Vinča de la Liubcova s-au adunat peste 5.000 de oase și coarne de animale care au fost predate (grupate pe niveluri) laboratorului de morfologie animală al Universității de la Iași, de sub conducerea prof. Olga Necrasov¹⁶.

La Liubcova, stratul corespunzător culturii Vinča a fost împărțit în două: unul, cel vechi, cuprinde materiale din faza Vinča B2 și a fost subîmpărțit la rândul-i în trei niveluri.

Oasele de animale domestice strânse din cadrul acestora reprezintă între 64,49% și 73,32% din total. În stratul superior al așezării, datat din etapa Vinča B2 - C, procentajul oaselor de animale domestice este de 71,55% din total.

În lotul studiat au fost determinate oase de bovine, ovicaprine, porc și câine.

Specialiștii au remarcat că în cadrul așezării studiate sunt reprezentate bovine (*Bos taurus L.*) gracile.

Analiza semințelor de bovine, pe niveluri, a dus la concluzia că din stratul Vinča B2 provin 932 piese, dar se observă unele deosebiri. Astfel, în nivelul

inferior oasele de bovine reprezintă 74% din totalul oaselor de animale domestice, iar la partea superioară a stratului respectiv, cantitatea lor se reduce până la 56% din total. În stratul următor (Vinča B2-C) oasele de bovine reprezintă 74%.

La Liubcova sunt documentate oase de capră (*Capra hircus L.*) din două variante, majoritatea de tip *prisca* și mai puține de tip *aegagrus*.

Oasele de oaie (*Ovis aries L.*) provin de la indivizi foarte gracili, iar cele de porc (*Sus scrofa domesticus L.*) au aparținut, în general, unor indivizi tineri. Se observă că procentul unor astfel de oase crește de la 10% în nivelul inferior până la 19% în stratul superior¹⁷.

O altă ocupație a comunităților de la începutul culturii Vinča din sudul Banatului și din Oltenia a fost vânătoarea.

În cursul săpăturilor de la Gornea (faza Vinča A) s-au strâns și au fost determinate de specialiști, oase de la următoarele specii de animale vâdate: cerb (*Cervus elaphus L.*), zimbri (*Bison europeus*), căprioara (*Capreolus capreolus L.*), urs (*Ursus arctos L.*), mistreț (*Sus scrofa ferus L.*), vulpe (*Vulpes vulpes L.*), lup (*Canis lupus L.*), castor (*Castor fiber L.*), dihor (*Mustela putorius L.*) și oase de păsări¹⁸.

Numărul apreciabil de specii de animale vâdate de către membrii comunității amintite dovedește că în zona respectivă în acea perioadă, erau păduri întinse și că numărul speciilor de animale sălbatice din acele păduri era destul de mare.

Animalele erau vâdate, în special, cu arcul și săgeata, dar este posibil să fi fost folosite și lancea, precum și capcanele de tipul tivigului.

Membrii comunității din prima fază a culturii Vinča din așezarea de la Rast, se ocupau și ei cu vânătoarea, dar pe scară redusă, deoarece numai 8,8% din oase și coarne proveneau de la animalele sălbatice. Din această categorie făceau parte oasele și coarnele de cerb (*Cervus elaphus L.*), apoi oasele de mistreț (*Sus scrofa ferus L.*) și cele de bour (*Bos primigenius Boj*)¹⁹.

În cazul acestei așezări atrage atenția numărul mic de specii de animale vâdate, în comparație cu cele din perioada apropiată în timp de la Gornea. Faptul poate fi explicat, probabil, prin condiții de mediu natural deosebite. Este posibil ca în acea perioadă, în zona așezării de la Rast, să fi fost păduri mai restrânse ca întindere.

După cum am amintit mai sus, din faza Vinča B 2 datează nivelul inferior din așezarea de la Liubcova. Între ocupațiile practicate de comunitatea corespunzătoare aceluși nivel, vânătoarea avea un rol secundar în raport cu creșterea animalelor domestice. Calculele făcute au dus la constatarea că oasele de animale vâdate, în raport cu cele de animale domestice reprezintă, în stratul inferior, de la 26,67% până la 35,50% din total, pe când în stratul superior al așezării ele reprezintă 28,44%.

La Liubcova comunitatea corespunzătoare nivelului inferior din faza Vinča B2 vâna mai ales cerbul (*Cervus elaphus L.*), apoi mistrețul (*Sus scrofa ferus L.*), căprioara (*Capreolus capreolus L.*), jderul (*Martes martes L.*), iepurele

(*Lepus europaeus* L.), castorul (*Castor fiber* L.), bursucul (*Meles meles* L.), pisica sălbatică (*Felis silvestris* Schreb.), râsul (*Felis lynx* L.), lupul (*Canis lupus* L.), vulpea (*Vulpes vulpes* L.), ursul brun (*Ursus arctos* L.) și bourul (*Bos primigenius* Boj) ²⁰.

În privința stratului superior din așezarea de la Liubcova datând din faza Vinča B 2-C, se constată că era vânat de preferință cerbul și că a crescut procentul oaselor de mistreț, urmate de cele de căprioară, bour, bursuc, jder, lup. Apar în plus oase de elan (*Alces alces* L.), bizon (*Bison bonassus* L.) și de vidră (*Lutra lutra* L.) ²¹.

Prin numărul apreciabil de specii de animale vâdate, comunitatea din așezarea de la Liubcova se aseamănă cu aceea de la Gornea, ambele fiind situate lângă Dunăre, la o distanță nu prea mare una de alta. Prin urmare, se confirmă presupunerea că zona era acoperită cu păduri dese și bogate în vânat.

În așezarea de la Liubcova s-au găsit și 22 oase de pasăre care, din cauza proastei lor stări de conservare, nu au putut fi determinate.

Comunitățile culturii Vinča din cele două provincii s-au ocupat, mai ales cele din preajma Dunării și cu pescuitul.

La Gornea, în diferite bordeie din cuprinsul așezării din faza Vinča A, s-au strâns numeroase oase de pește. În monografie se menționează că unele din oase provin de la pești mari, care au avut până la 30-40 kg. Practicarea pescuitului de către membrii acelei comunități este confirmată prin descoperirea unor greutăți de lut ars pentru plasa de pescuit, precum și prin găsirea unui cârlig de undiță, de aramă ²².

La Rast, din timpul aceleiași faze s-au scos la iveală indicii similare cu privire la pescuit ²³.

În săpăturile de la Liubcova s-au găsit și 343 de oase de pește: operculi, coaste și vertebre. Dintre acestea sunt de semnalat oase de la pești foarte mari, din speciile somn (*Silurus glanis*) și crap (*Cyprinus carpio*) ²⁴.

O ultimă ocupație privind asigurarea hranei a fost culesul.

Astfel, în așezarea de la Rast, din prima fază a culturii, s-au strâns diferite valve de scoici (*Unio fluviatilis*) și cochilii de melci (*Helix hispida*) ²⁵.

La Liubcova, din stratul fazei Vinča B2 s-au scos la iveală și 418 valve de scoici de apă dulce, aparținând speciilor *Unio crassus batavus* Maton et Rockett, *Unio crassus decurvatus* și *Unio pictorum* L. Amintim și două cochilii de melci (*Helix pomatia* L.) ²⁶.

În concluzie, comunitățile culturii Vinča, încă din prima lor fază, documentate în Banat și în Oltenia, s-au ocupat în principal, cu cultivarea plantelor, folosind un plug primitiv, cu tracțiune animală. Erau cultivate mai multe specii de grâu (uneori amestecate), precum și alte plante.

Creșterea vitelor a constituit a doua ocupație ca importanță, urmată de vânătoare, practică mai intens în zonele acoperite de păduri mai dese. În această privință atrage atenția numărul mare de specii de animale vâdate.

Celelalte ocupații privind asigurarea hranei au jucat un rol secundar în viața comunităților culturii Vinča, cu excepția pescuitului, practicat destul de intens în Dunăre și în lacuri.

NOTE

1. Gh. Lazarovici, *Gornea. Preistorie*, Reșița, 1977, p. 106.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem*.
4. C.S. Nicolăescu-Plopșor, *The osteological remains from Rast*, în vol. Vladimir Dumitrescu: *The neolithic Settlement at Rast. BAR*, International series, 72, 1980, p. 124.
5. C.S. Nicolăescu-Plopșor, Vladimir Dumitrescu, N. Gostar, *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj*, în *SCIV*, II, 1, 1951, p. 268.
6. Vladimir Dumitrescu, *op. cit.*, pl. XVII/7.
7. Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 106.
8. Doina Galbenu, *Așezările neolitice de la Șimnic*, în *Cercetări Arheologice*, I, 1975, p. 23.
9. Eugen Comșa, *Viața oamenilor din spațiul carpato-danubiano-pontic în mileniiile 7-4 î.Hr.*, București, 1996, p. 18.
10. *Ibidem*.
11. L. Groza, *Așezarea neolitică de la Balta Sărată*, în *Banatica*, I, 1971, p. 62.
12. Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 106.
13. C.S. Nicolăescu-Plopșor, Vladimir Dumitrescu, N. Gostar, *op. cit.*, p. 270.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. Olga Necrasov, M. Știrbu, M. Iacob, *Contribuție la studiul faunei subfosile datând din cultura neolitică Vinča (Așezarea Liubcova)*; Eugen Comșa, *Données concernant la civilisation Vinča du sud ouest de la Roumanie*, în *Dacia NS*, XIII, 1969, p. 16.
17. Olga Necrasov, M. Știrbu, M. Iacob, *op. cit.*, Eugen Comșa, *op. cit.*, p. 17.
18. Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 106-107.
19. C.S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, p. 106-107.
20. Olga Necrasov, M. Știrbu, M. Iacob, *op. cit.*; Eugen Comșa, *op. cit.*, p. 18.
21. *Ibidem*, p. 18.
22. Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 107.
23. C.S. Nicolăescu-Plopșor, Vladimir Dumitrescu, N. GOSTAR, *op. cit.*, p. 268.
24. Olga Necrasov, M. Știrbu, M. Iacob, *op. cit.*; Eugen Comșa, *op. loc.*
25. C.S. Nicolăescu-Plopșor, *op. loc.*, p. 124.
26. Olga Necrasov, M. Știrbu, M. Iacob, *op. cit.*, Eugen Comșa, *Ibidem*.

LES OCCUPATIONS DES GENS DE LA CULTURE DE VINÇA SUR LE TERRITOIRE DU BANAT ET D'OLTÉNIE

R é s u m é

Pour assurer la nourriture les gens des communautés de la culture de Vinča ont pratiqué surtout la culture des céréales.

On doit souligner que pendant la culture de Vinča a commencé d'être utilisé une charrue primitive à traction animale.

Pendant la première phase de la culture de Vinča ont été cultivé de blé et l'orge. Pendant la phase suivante ont été cultivé 4 espèce de blé et deux espèces d'orge.

Les réserves des provisions ont été déposés dans des grandes vases, ou bien dans des fosses spéciales.

Une autre occupation importante des gens de la culture de Vinča était l'élevage. On connaît d'après les ossements des bovines, ovicaprines et des porcines. Auprès de la maisons il y a aussi des chiens.

Les gens de la culture de Vinča ont pratiqué aussi la chasse. D'après les ossements on peut constater que dans quelques agglomérations de la culture de Vinča sont documentés 13 espèces des animaux sauvages.

Comme occupation complémentaire les gens de cette culture ont pratiqué aussi la pêche et la cueillesson.

D'après les données présentés plus haut on constate que les gens de la culture de Vinča du SOU de la Roumanie ont une économie bien développée et variée.

